

**SEJARAH KEPEMIMPINAN *HUGUAN SIOU*
DALAM MASYARAKAT KADAZANDUSUN
(1950-2011)**

CEROLIZA MATIN

**TESIS INI DIKEMUKAKAN UNTUK
MEMENUHI SYARAT MEMPEROLEH IJAZAH
SARJANA SASTERA**

**PERPUSTAKAAN
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH**

**FAKULTI KEMANUSIAAN,
SENI DAN WARISAN
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH
2016**

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

**SEJARAH KEPEMIMPINAN *HUGUAN SIOU*
DALAM MASYARAKAT KADAZANDUSUN
(1950-2011)**

CEROLIZA MATIN

**PERPUSTAKAAN
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH**

**FAKULTI KEMANUSIAAN,
SENI DAN WARISAN
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH
2016**

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

BORANG PENGESAHAN STATUS TESIS

JUDUL: SEJARAH KEPEMIMPINAN HUGUAN SIOU DALAM MASYARAKAT KADAZANDUSUN (1950-2011)

IJAZAH: SARJANA SASTERA (SECARA PENYELIDIKAN)

Saya, **CEROLIZA MATIN**, sesi pengajian **2011-2016**; mengaku membenarkan tesis sarjana ini disimpan di Perpustakaan Universiti Malaysia Sabah dengan syarat-syarat seperti berikut:-

1. Tesis ini adalah hak milik Universiti Malaysia Sabah.
2. Perpustakaan Universiti Malaysia Sabah dibenarkan membuat salinan untuk pengajian sahaja.
3. Perpustakaan dibenarkan membuat salinan tesis ini sebagai bahan pertukaran antara institusi pengajian tinggi.
4. Sila tanda (✓).

SULIT

(Mengandungi maklumat yang berdarjah keselamatan atau kepentingan Malaysia seperti yang termaktub di dalam AKTA RAHSIA 1971)

TERHAD

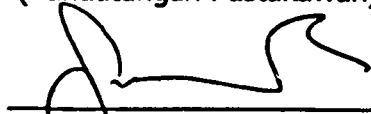
(Mengandungi maklumat TERHAD yang telah ditentukan oleh organisasi/badan di mana penyelidikan dijalankan).

TIDAK TERHAD

CEROLIZA MATIN

Tarikh: 6 September 2016

Disahkan oleh
NURULAIN BINTI HASMAIL
LIBRARIAN
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

(Tandatangan Pustakawan)

(Baszley Bee Bin Basrah Bee)
Penyelia

Baszley Bee B. Basrah Bee
Ketua
Unit Penyelidikan Arkeologi Borneo (UPArk)
Fakulti Kemanusiaan, Seni dan Warisan,
UMS

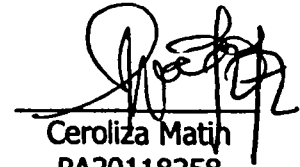
UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

PERPUSTAKAAN
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

PENGAKUAN CALON

Karya ini adalah hasil kerja saya sendiri kecuali nukilan, ringkasan dan rujukan yang tiap-tiap satunya telah saya jelaskan sumbernya.

15 Ogos 2016

Ceroliza Matih
PA20118258

PENGESAHAN

NAMA : CEROLIZA MATIN

KAD MATRIK : PA20118258

TAJUK : SEJARAH KEPEMIMPINAN *HUGUAN SIOU* DALAM
MASYARAKAT KADAZANDUSUN (1950-2011)

SARJANA : SARJANA SASTERA (SEJARAH)

TARIKH VIVA : 28 Jun 2016

DISAHKAN OLEH,

PENYELIA

Baszley Bee Bin Basrah Bee

Tandatangan

Baszley Bee B. Basrah Bee
Ketua
Unit Penyelidikan Arkeologi Borneo (UPArk)
Fakulti Kemanusiaan, Seni dan Warisan,
UMS

PENGHARGAAN

Penulis ingin mengucapkan rasa kesyukuran kepada Tuhan kerana berjaya menyempurnakan penulisan tesis sarjana. Daripada peringkat penyelidikan sehinggalah selesai penulisan ini, penulis telah mendapat bantuan dan kerjasama dari banyak pihak. Pertama sekali, penulis ingin ingin merakamkan setinggi penghargaan yang tulus ikhlas kepada penyelia saya iaitu En. Baszley Bee Bin Basrah Bee di atas bimbingan, kritikan dengan menyarankan cadangan-cadangan yang membina dan tunjuk ajar dari semasa ke semasa sehinggalah pengkajian ini selesai. Ucapan terima kasih juga ditunjukkan kepada pensyarah Sejarah Fakulti Kemanusiaan, Seni dan Warisan Universiti Malaysia Sabah iaitu Prof. Emeritus Dr Hashim Musa, Prof. Madya Dr. A. Rahman Tang Abdullah, Dr. Maureen De Silva, Encik Mohamad Shaukhi Mohd. Radzi dan Encik Mosli Tarsat.

Seterusnya penulis merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada pihak Biasiswa Kerajaan Negeri Sabah (BKNS), kerana telah menaja pengajian Sarjana penulis. Ucapan terima kasih juga ditunjukkan kepada pihak yang membantu penulisan dalam mendapatkan data seperti Arkib Negeri Sabah, Perpustakaan Negeri Sabah, Perpustakaan Tun Fuad Stephens Yayasan Sabah, Perpustakaan Muzium Sabah, serta KDCA.

Penulis turut mengucapkan berbanyak terima kasih diucapkan kepada responden yang sudi meluangkan masa untuk ditemubual iaitu Tan Sri Datuk Sri Panglima Joseph Pairin Kitingan (*Huguan Siou*), Dr. Banedict Topin, Rev. Fr. Roney Peter Mailap, Puan Rosanani Sogondu, Puan Rosina Sogondu, O.K.K Christoper Mojungkim, O.K.K Aguestin Badi Kandawaih serta beberapa Wakil Ketua Anak Negeri di dalam menyumbangkan data-data yang berguna bagi menjayakan tesis ini secara sukarela.

Ucapan terima kasih tidak terhingga kepada ibu penulis iaitu Mila@Juliana Binti Yating, serta keluarga yang dikasihi. Mereka telah memberikan doa dan menghulurkan bantuan material ataupun moral. Penulis amat menghargai jasa dan budi baik kalian. Akhir sekali, tidak lupa juga kepada tunang penulis, Richard Chai yang banyak memberi dorongan dan turut bersusah payah dalam usaha menyiapkan kajian ini, terima kasih diucapkan. Semoga semua jasa kalian mendapat keberkatan dari-nya.

Ceroliza Matin
14 Ogos 2016

ABSTRAK

Tesis ini bertujuan untuk membincangkan sejarah kepemimpinan *Huguan Siou* (*Paramount Leader*) dalam masyarakat Kadazandusun (1950-2011). Berdasarkan kepada sejarah, ianya menunjukkan bahawa kepemimpinan *Huguan Siou* telah wujud sekian lama dalam konteks sistem pentadbiran tradisional masyarakat Kadazandusun. Dalam sistem politik Kesukuan masyarakat Kadazandusun, terdapat beberapa institusi seperti Orang Tua, Majlis Kampung terdiri daripada Ketua-ketua Kampung, *Huguan Siou* dan *Bobolian* yang sangat penting dalam sistem pentadbiran ini. Semasa di bawah pemerintahan BNCC, sistem pentadbirannya menyerapkan sistem pentadbiran tradisional ke dalam pentadbiran peribumi yang di bentuk semula. Namun pentadbiran ini telah memansuhkan kepemimpinan *Huguan Siou* dan peranan *Huguan Siou* telah dihapuskan sepenuhnya menjelang tahun 1917. Menjelang kemerdekaan, status dan gelaran *Huguan Siou* diwujudkan bagi tujuan perpaduan dan politik. Walau bagaimanapun, era pasca merdeka memperlihatkan kedudukan *Huguan Siou* menimbulkan pelbagai perspektif. Manakala dalam aspek politik, penglibatan *Huguan Siou* tidak sepatutnya berlaku kerana tindakan ini mengundang kekeliruan dalam memahami sejarah kepemimpinan *Huguan Siou*. Justeru itu, *Huguan Siou* hanya relevan dalam konteks kebudayaan masyarakat Kadazandusun. Pendekatan kualitatif telah digunakan untuk menjelaskan data berasaskan sumber primer, sumber sekunder dan sumber lisan. Hasil kajian ini penting untuk memahami sejarah kepemimpinan *Huguan Siou*.

ABSTRACT

LEADERSHIP HISTORY OF HUGUAN SIOU'S (PARAMOUNT LEADER) AMONG THE KADAZANDUSUN SOCIETY (1950 – 2011)

This thesis aims to discuss about the Huguan Siou's (Paramount Leader) leadership history in the Kadazandusun community (1950-2011). Based on the history, the Huguan Siou's leadership has been around for quite a long time, in the context of the traditional Kadazandusun community's administrative system. In the Kadazandusun community's tribal political system, there are several institutions such as "Orang Tua", the village council which consists of the village heads, Huguan Siou's and Bobolian, all of which are crucial in the administrative system. During the BNCC's regime, the traditional administrative system was applied into reconstructed indigenous administration. This caused the annulment of the Huguan Siou's leadership and by the year 1917, Huguan Siou's role was completely abolished. Towards independence, the status and title of the Huguan Siou's was re-established for the purpose of unity and politics. However, the post-independence era shows that the Huguan Siou's position raised a variety of perspectives. In the political aspect, the Huguan Siou's initial involvement as a political representative was not supposed to happen as the action sets off confusion in comprehending the history of the Huguan Siou's leadership. Therefore, Huguan Siou is only relevant in the cultural context of the Kadazandusun community. Qualitative approach was used to clarify the data based on the primary source, secondary source and oral source. The results of this research are essential in understanding the history of the Huguan Siou's.

SENARAI KANDUNGAN

	Halaman
TAJUK	i
PENGAKUAN CALON	ii
PENGESAHAN	iii
PENGHARGAAN	iv
ABSTRAK	v
<i>ABSTRACT</i>	vi
SENARAI KANDUNGAN	vii
SENARAI JADUAL	xi
SENARAI RAJAH	xii
SENARAI FOTO	xiii
SENARAI SINGKATAN	xiv
SENARAI LAMPIRAN	xv
BAB 1: PENDAHULUAN	
1.1 Pengenalan	1
1.2 Permasalahan Kajian	2
1.3 Objektif kajian	3
1.4 Sorotan Literatur	4
1.5 Kepentingan Kajian	18
1.6 Metodologi Kajian	19
1.7 Skop Batasan Kajian	20
1.8 Struktur Pembahagian Kajian	21
1.9 Kasimpulan	22
Bab 2: SEJARAH DEMOGRAFI DAN KONSEP KEPEMIMPINAN TRADISIONAL MASYARAKAT KADAZANDUSUN	
2.1 Pengenalan	23
2.2 Demografi	24
2.2.1 Latar Belakang Masyarakat Kadazandusun	24

2.2.2	Agama dan Kepercayaan Tradisional Masyarakat Kadazandusun	28
2.2.3	Kegiatan Ekonomi Tradisional Masyarakat Kadazandusun	32
2.3	Sejarah Asal Usul Masyarakat Kadazandusun	36
2.4	Sejarah Politik Pentadbiran Tradisional Masyarakat Kadazandusun	48
2.4.1	Konsep Kepemimpinan Dalam Bentuk Hierarki	50
	a. Ketua Kampung (Orang Tua)	51
	b. Majlis Kampung	53
	c. Golongan Pendeta (<i>Bobolian/Bobohizan</i>)	54
2.4.2	Konsep Kepemimpinan Dalam Bentuk 'Round Circle'	55
	a. Ketua Kampung Keturunan (<i>Huguan Siou</i>)	57
	b. Golongan Orang Tua, Ketua Kampung dan <i>Bobolian</i>	57
	c. <i>Mogindapu</i>	58
	d. <i>Tinaru</i>	58
	e. <i>Momomorusap</i>	58
	f. <i>Bulawan</i>	58
2.5	Kesimpulan	58

BAB 3: SEJARAH AWAL HUGUAN SIOU: KONSEP, RITUAL, PEMILIHAN DAN PERLANTIKAN

3.1	Pengenalan	60
3.2	Definisi <i>Huguan Siou</i>	61
3.3	Sejarah Awal <i>Huguan Siou</i>	66
3.4	<i>Huguan Siou</i> Dalam Konteks Moden	79
	3.4.1 Donald Stephens (Tun Haji Mohamed Fuad Stephens)	79
	3.4.2 Joseph Pairin Kitingan (Tan Sri Datuk Seri Panglima)	84
3.5	Proses Perlantikan <i>Huguan Siou</i>	87
3.6	Syarat Pemilihan <i>Huguan Siou</i>	94

3.7	Peristiwa <i>Double Six</i>	97
3.8	Upacara Ritual Pertabalan dan Ulang Tahun <i>Huguan Siou</i>	101
3.8.1	Pedang (<i>Gayang</i>) dan <i>Tandus</i>	102
3.8.2	<i>Gonding</i>	103
3.8.3	<i>Komburongoh</i>	103
3.8.4	<i>Titimung</i>	104
3.9	Simbol dan Alat Kebesaran <i>Huguan Siou</i>	110
3.9.1	Tanjak (<i>Sigar</i>)	110
3.9.2	Pedang (<i>Gayang</i>)	112
3.9.3	Dewan <i>Huguan Siou</i>	115
3.10	Kesimpulan	117
BAB 4: PERANAN DAN TANGGUNGJAWAB		
4.1	Pengenalan	119
4.2	Peranan dan Tanggungjawab Dalam Bidang Sosial	120
4.2.1	Ketua Institusi Kebudayaan (<i>Kadazan Dusun Cultural Association</i> KDCA)	121
4.2.2	Perayaan Pesta Menuai (<i>Pesta Kaamatan</i>)	123
4.2.3	Pesta Nunuk Ragang	127
4.3	Penglibatan <i>Huguan Siou</i> dalam Perkembangan Politik Kadazandusun	128
4.4	Kesimpulan	141
BAB 5: HUGUAN SIOU DAN MASYARAKAT KADAZANDUSUN		
5.1	Pengenalan	142
5.2	<i>Huguan Siou</i> Dalam Kesatuan Masyarakat Kadazandusun	143
5.3	Penerimaan <i>Huguan Siou</i> Setelah Kemunculan Aliran Separatisme Sosial dan Politik Dalam Masyarakat Kadazandusun	147
5.3.1	<i>Huguan Siou</i> Dalam Politik Masyarakat Kadazandusun	148
5.3.2	<i>Huguan Siou</i> Dalam Aspek Sosial Masyarakat Kadazandusun	155

	a.	Agama dan Amalan Kepercayaan	155
	b.	Pendidikan	158
5.4		Kesimpulan	161
BAB 6:		PENUTUP	162
		RUKUKAN	169
		LAMPIRAN	178

SENARAI JADUAL

	Halaman
Jadual 2.1: Alat-alat Pertanian Tradisional Masyarakat Kadazandusun	32
Jadual 4.1: Persepsi Terhadap Kepemimpinan <i>Hugan Siou</i> Dalam Bidang Politik	129

SENARAI RAJAH

	Halaman
Rajah 2.1: Sistem Politik Pentadbiran Tradisional Masyarakat Kadazandusun Dalam Bentuk Hierarki	51
Rajah 2.2: Sistem Politik Pentadbiran Tradisional Masyarakat Kadazandusun Dalam Bentuk "Round Circle"	56
Rajah 3.1: Kepemimpinan <i>Huguan Siou</i> Melalui Keturunan Sigar	77

SENARAI FOTO

	Halaman
Foto 3.1: Tugu Tambunan Memorial	74
Foto 3.2: <i>Huguan Siou</i> Michael Milip	78
Foto 3.3: <i>Huguan Siou</i> Pertama Dalam Konteks Moden Donald Stephens (Tun Haji Mohamed Fuad Stephens)	81
Foto 3.4: <i>Huguan Siou</i> Kedua Dalam Konteks Moden Joseph Pairin Kitingan (Tan Sri Datuk Seri Panglima Joseph Pairin Kitingan)	85
Foto 3.5: Tugu Peringatan <i>Double Six</i>	100
Foto 3.6: <i>Gonding</i>	103
Foto 3.7: <i>Komburongoh</i>	104
Foto 3.8: <i>Titimung</i>	106
Foto 3.9: Tanjak (<i>Sigar/Siga</i>)	112
Foto 3.10: Pedang(1) Dimiliki Oleh <i>Huguan Siou</i> Donald Stephens	113
Foto 3.11: Kepala Pedang(1) Diikat Dengan Rambut	114
Foto 3.12: Pedang(2) Dimiliki Oleh <i>Huguan Siou</i> Joseph Pairin Kitingan	114
Foto 3.13: Kepala Pedang(2) Diikat Dengan Rambut	115
Foto 3.14: Dewan <i>Huguan Siou</i> (Dewan <i>Siga</i>)	117

SENARAI SINGKATAN

ADUN	- Ahli Dewan Undangan Negeri
BERJAYA	- Parti Bersatu Rakyat Jelata Sabah
BKD	- Bahasa KadazanDusun
BNBOC	- <i>British North Borneo Chartered Company</i>
DBKK	- Dewan Bandaraya Kota Kinabalu
DBP	- Dewan Bahasa dan Pustaka
DPLI	- Diploma Perguruan Lepas Ijazah
DUN	- Dewan Undangan Negeri
IPTA	- Institusi Pengajian Tinggi Awam
IPTS	- Institusi Pengajian Swasta
KAN	- Ketua Anak Negeri
KCA	- <i>Kadazan Cultural Association</i>
KDCA	- <i>Kadazan Dusun Cultural Association</i>
KDM	- KadazanDusun Murut
KLF	- <i>Kadazan Language Foundation</i>
MCA	- <i>Malayan Chinese Association</i>
MIC	- <i>Malayan Indian Congress</i>
NBNST	- <i>North Borneo News and Sabah Times</i>
OKK	- Orang Kaya-Kaya
O.T	- Orang Tua
PAKADIN	- Persatuan Kebajikan Dan Pendidikan Kadazandusun Murut Sabah
PBS	- Parti Bersatu Sabah
P.M.N	- Panglima Mangku Negara

PMR	- Peperiksaan Menengah Rendah
P.N.B.S	- Panglima Negara Bintang Sarawak
RC	- Roman Katolik
SBBU	- Syarikat Berpiagam Borneo Utara British
SCA	- <i>Sabah Chinese Association</i>
SDA	- <i>Seven Days Adventist</i>
SIB	- Sidang Injil Borneo
SIC	- <i>Sabah Indian Congress</i>
SIL	- <i>Summer Institute of Linguistics</i>
SKB	- Gerakan Suara Kadazandusun Murut Bersatu
S.M.M.N	- Seri Maharaja Mangku Negara
S.P.B.S	- Seri Panglima Darjah Kinabalu
SPM	- Sijil Pelajaran Malaysia
UMNO	- <i>United Malays National Organization</i>
UNKO	- <i>The United National Kadazan Organization</i>
UNPMO	- <i>United Nasional Pasok Momogun Organisation</i>
UPKO	- <i>United Pasok-Momogun Kadazan Organisation</i>
USDA	- <i>United Sabah Dusun Associaton</i>
USNO	- <i>Parti United Sabah National Organization</i>

SENARAI LAMPIRAN

	Halaman
Lampiran A: Koleksi Tanjak (<i>Sigar</i>) <i>Huguan Siou</i> (Pemimpin Agung) Dari Pelbagai Suku Kaum Masyarakat Tradisional Kadazandusun	178
Lampiran B: Foto <i>Huguan Siou</i> Kedua Joseph Pairin Kitingan Semasa Ulang Tahun Pertabalan	196
Lampiran C: Tugu Nunuk Ragang	197
Lampiran D: Datuk Seri Anwar Memakai Tanjak (<i>Sigar</i>) dan Selendang Bertulis <i>Huguan Siou</i> Dalam Lawatannya di Kampung Paginatan Ranau	199
Lampiran E: Temu Bual Bersama <i>Huguan Siou</i> Joseph Pairin Kitingan	200
Lampiran F: Temu Bual Bersama Benedict Topin	201
Lampiran G: Temu Bual Bersama Encik Augustine Badi Kandawaih	202
Lampiran H: Temu Bual Bersama Puan Rosina Sogondu Dan Puan Rosanani Sogondu	203
Lampiran I: Temu Bual Bersama Puan Regina George Kiloh	204

BAB 1

PENDAHULUAN

1.1 Pengenalan

Kajian ini meninjau sejarah kepemimpinan *Huguan Siou* dalam masyarakat Kadazandusun di Sabah. *Huguan Siou* telah wujud sekian lama dalam konteks sistem tradisional masyarakat Kadazandusun. Asal usul *Huguan Siou* ini adalah gelaran yang diberikan kepada individu yang memiliki sifat kepahlawanan lantas diiktiraf sebagai ketua bagi sesebuah kampung atau daerah atau kelompok masyarakat tradisional. Dipercayai *Huguan Siou* adalah individu yang mempunyai keberanian dan kekebalan diri. Justeru, telah dikaitkan kepada maksud seorang pahlawan perang (*warrior*) ataupun pemburu kepala (*headhunter*) dalam kalangan masyarakat Kadazandusun, sepertimana dikaitkan kepada legenda Monsopiad di Daerah Penampang. Wujud beberapa maksud lain yang diberikan oleh masyarakat Kadazandusun khususnya dalam konteks moden, *Huguan Siou* turut digelar sebagai pemimpin agung (*paramount chief*).

Institusi atau gelaran *Huguan Siou* ini kemudiannya digunakan dalam konteks moden oleh golongan nasionalis Kadazandusun sebagai gelaran kepada pemimpin kebudayaan. Justeru, *Huguan Siou* dalam konteks moden adalah simbol kesatuan dalam masyarakat Kadazandusun ke arah perjuangan dan mempertahankan hak sosial. Di samping itu, bagi mewujudkan perpaduan demi mengangkat masyarakat ini pada kedudukan yang berpengaruh khususnya melalui institusi kebudayaan di Sabah. Hal ini penting bagi memastikan keberadaan masyarakat ini sebagai etnik yang dominan di negeri Sabah. Justeru, kajian ini membincangkan sejarah kepemimpinan tradisional ini sejak diwujudkan kembali menjadi simbol kepada survival masyarakat Kadazandusun pada hari ini.

Walaupun bagaimanapun, perubahan politik baru pada dewasa kini, kepemimpinan dan status *Huguan Siou*, mula menjadi isu politik pihak tertentu. Hal ini kerana, penglibatan *Huguan Siou* dalam perkembangan politik Kadazandusun

telah mewujudkan kekeliruan dan kritikan tentang peranan, hak milik dan kerelevanan *Huguan Siou*. Justeru, berdasarkan pertikaian atau kekeliruan yang wujud dalam kalangan masyarakat Kadazandusun, maka beberapa perkara diambil kira bagi memastikan *Huguan Siou* kekal relevan sebagai kesatuan, perpaduan dan pengekal budaya dalam masyarakat Kadazandusun. Bab ini membincangkan permasalahan kajian, objektif kajian, sorotan literatur, kepentingan kajian, metodologi kajian, skop kajian dan pembahagian bab.

1.2 Permasalahan Kajian

Walaupun banyak kajian tentang masyarakat Kadazandusun yang dilihat mempunyai asas sistem dari aspek sejarah lisan, struktur sosial, keturunan, kepercayaan, kebudayaan, agama dan amalan adat-istiadat. Namun, tidak membincangkan asal usul politik pentadbiran tradisional yang dibentuk malahan dalam hakikat sejarah hampir dilupakan. Kebanyakannya hanya berfokus kepada agama, adat-istiadat, pendidikan, dan bahasa. Hal ini menimbulkan pelbagai persoalan kepada pengkaji berkaitan dengan sejarah tradisi kepemimpinan institusi *Huguan Siou*.

Masyarakat Kadazandusun merupakan etnik terbesar di Sabah yang mempunyai sejarah politik pentadbiran yang bersifat kepuakan pada zaman tradisional sebelum dan semasa di bawah pengaruh Kesultanan Brunei. Walau bagaimanapun, pentadbiran di bawah *British North Borneo Chartered Company* (BNBCC) telah melenyapkan kewujudan pentadbiran kepuakan. Struktur kepimpinan tradisional seperti Orang Tua atau Orang-Orang Tua pula dikekalkan dalam bentuk yang seiring dan bersesuaian dengan pentadbiran moden BNBCC dan Kolonial British. Institusi pentadbiran peribumi sedemikian kekal wujud sehingga hari ini. Akan tetapi, jawatan tertinggi bagi mewakili sesebuah etnik tidak diwujudkan ialah institusi *Huguan Siou*.

Walaupun bagaimanapun, institusi ini kemudiannya diwujudkan semula oleh para nasionalis Kadazandusun sekitar tahun 1950-an. *Huguan Siou* yang wujud hari ini adalah satu gelaran pemimpin kebudayaan yang dianjurkan dan dianugerahkan oleh *Kadazandusun Cultural Association* (KCA). Kemudian, ditukarkan kepada KDCA

pada 25 September 1991 ekoran perubahan klasifikasi etnik dalam perastuan tersebut yang dibahagikan kepada tiga kumpulan utama, iaitu Kadazandusun, Murut dan Orang Sungai. Selepas diwujudkan kembali dalam konteks moden, *Huguan Siou* hanya satu gelaran dan bukannya 'Darjah Kebesaran' seperti Datu, Datuk, Datuk Seri Panglima dan Tan Sri. Oleh yang demikian, wujud pertikaian, kekeliruan dan kritikan tentang peranan dan kerelevanan *Huguan Siou*. Justeru, bagi mengelakkan kekeliruan tentang kerelevanan peranan dan kepemimpinan *Huguan Siou*, seorang penyandang *Huguan Siou* mesti diiktiraf secara rasmi oleh kerajaan di mana layak menerima gaji, elaun, faedah dan sebagainya. Selain itu, peranan *Huguan Siou* mesti diwujudkan di bawah undang-undang oleh Dewan Undangan Negeri dan diberi peruntukan kuasa untruk memaafkan pesalah adat yang dihadapkan di Mahkamah Anak Negeri Rayuan. Berdasarkan pernyataan permasalahan tadi, tiga persoalan dibentuk untuk melengkapkan kajian ini.

Persoalan pertama, bila dan bagaimanakah kepemimpinan tradisional Kadazandusun wujud? Persoalan kedua, apakah peranan dan tanggungjawab yang dimainkan oleh seorang *Huguan Siou*? Persoalan yang terakhir ialah adakah *Huguan Siou* relevan dalam konsep Kadazandusun sebagai realiti kesatuan sosial masyarakat Kadazandusun dan penerimannya setelah kemunculan aliran separatisme sosial dan politik dalam masyarakat ini.

1.3 Objektif Kajian

Sebagai suatu penulisan yang bersifat sejarah, maka sesuatu penyelidikan seharusnya mempunyai objektif iaitu tujuan atau sasaran sesuatu sejarah itu dikaji atau ditulis supaya penyelidik tidak terpesong daripada skop penyelidikannya. Oleh itu, kajian yang bertajuk "Sejarah Kepemimpinan *Huguan Siou* Dalam Masyarakat Kadazandusun (1950-2011)", pengkaji telah menggariskan beberapa objektif utama yang ingin dicapai seterusnya sebagai satu usaha penulisan dalam bentuk karya sejarah.

Tujuan atau objektif utama penyelidikan ini adalah untuk menjelaskan sejarah institusi kepemimpinan tradisional masyarakat Kadazandusun. Sistem pentadbiran tradisional Kadazandusun iaitu melalui sistem politik kesukuan, wujud

institusi *Huguan Siou*. Legenda atau istilah *Huguan Siou* telah pun wujud sejak Sabah (North Borneo) di bawah jajahan kesultanan Brunei dan kesultanan Sulu. Kepemimpinan *Huguan Siou* kemudiannya diwujudkan dalam konteks moden sebagai gelaran kepada pemimpin kebudayaan dalam masyarakat Kadazandusun.

Seterusnya, objektif yang kedua ialah membincangkan peranan dan tanggungjawab yang dimainkan oleh *Huguan Siou*. Gelaran *Huguan Siou* diwujudkan bagi mewakili perjuangan sosial masyarakat Kadazandusun. Namun, seiring dengan perkembangan politik di Sabah, gelaran *Huguan Siou* turut dirasakan mempunyai kuasa dan pengaruh bagi mewakili perjuangan politik masyarakat Kadazandusun. Justeru, penglibatannya dalam perkembangan politik masyarakat Kadazandusun akan dibincangkan.

Perubahan politik baru pada dewasa ini, kepemimpinan *Huguan Siou* mula menjadi isu politik pihak tertentu. Penglibatan *Huguan Siou* dalam arena polititik telah mencetuskan kekeliruan tentang peranan dan kepemimpinannya sebagai pemimpin kebudayaan masyarakat Kadazandusun. Oleh yang demikian, objektif kejian yang terakhir ialah membahaskan kerelevanan *Huguan Siou* dalam konsep dan sebagai realiti kesatuan sosial masyarakat Kadazandusun dan penerimaannya setelah kemunculan aliran separatisme sosial dan politik oleh masyarakat Kadazandusun.

1.4 Sorotan Literatur

Sorotan merupakan satu komponen yang sangat penting dalam menentukan hala tuju kajian. Ia dapat didefinisikan sebagai rujukan secara kritikal dan sistematik ke atas dokumen-dokumen yang mengandungi maklumat, idea, data dan kaedah memperoleh maklumat yang berkaitan dengan tajuk kajian yang akan dilaksanakan. Melalui kajian lalu, pengkaji dapat mengetahui segala maklumat yang dapat memberi panduan kepada pengkaji. Malah sorotan kajian lepas merupakan satu set kajian lepas yang pernah dikaji oleh pengkaji-pengkaji terdahulu dalam menjelaskan penyelidikan tersebut.

Secara keseluruhannya, kajian tentang sejarah Sabah telah banyak dikaji

oleh sarjana daripada pelbagai disiplin. Kajian ini sama ada dari segi sosial, ekonomi dan politik yang dilakukan oleh penulis-penulis Barat dan tempatan sebelum dan selepas tahun 1900 hinggalah sekarang. Akan tetapi, amat sedikit sekali rekod bertulis mengenai masyarakat Kadazandusun di Sabah. Demikian juga, penulisan tentang sejarah *Huguan Siou* yang merupakan simbol kepemimpinan tertinggi masyarakat Kadazandusun kurang diberi perhatian yang serius. Dalam penulisan ini sorotan literatur disusun mengikut tema iaitu sejarah Sabah, sejarah politik-pentadbiran masyarakat Kadazandusun, sejarah sosial masyarakat Kadazandusun dan sejarah ekonomi masyarakat Kadazandusun.

Aspek utama yang dibincangkan dalam kajian ini ialah sejarah awal masyarakat Kadazandusun yang merangkumi aspek politik pentadbiran, sosial dan ekonomi masyarakat Kadazandusun. Pemahaman tentang sejarah awal masyarakat Kadazandusun menjadi panduan dalam penulisan ini. Penulisan oleh Rutter (1922)¹ merupakan usaha awal yang dilakukan bagi membincangkan sejarah Sabah yang merangkumi aspek sejarah awal masyarakat pribumi di Sabah dari pelbagai bidang. Manakala karya Ranjit Singh (2003)² merupakan usaha awal untuk memahami sejarah asal usul nama Sabah dan peristiwa sempena membawa kepada pemberian nama "Sabah" dari istilah North Borneo. Menurut Muhamad Rahman (1966)³ asal usul perkataan "Sabah" itu ialah "Saba". Saba ialah daripada nama sejenis pisang yang digelar mereka "pisang saba", iaitu dipanggil sebagai "Pisang Menurun".

Sistem politik yang wujud dalam pentadbiran peribumi Sabah dapat dibahagikan kepada tiga kategori iaitu sistem politik Kesukuan, Sistem Politik Kesultanan dan Ketua Bebas. Walau bagaimanapun dalam penulisan ini pengkaji akan memberi tumpuan kepada sistem politik pentadbiran tradisional masyarakat Kadazandusun yang berbentuk politik kesukuan dengan melihat kepada kewujudan

¹ Owen Rutter, *British North Borneo, an Account of its History, Resources, Native Tribute and Native Tribes*, London: Constable and Company Ltd, 1922.

² Ranjit Singh, D.S., *The Making of Sabah 1865-1941: The Dynamics Indigenous Society*, (2nd edition), Universiti of Malaya Press, 2003.

³ Muhamad Rahman, *Rangkaian Tawarikh negeri Sabah*, Singapura: Al-Ahmadiyah Press, 1966.

institusi *Huguan Siou* iaitu merupakan salah satu institusi yang penting dalam sistem pentadbiran. Terdapat beberapa karya yang menjadi panduan dalam memahami sejarah politik pentadbiran tradisional masyarakat Kadazandusun. Sabihah Osman (1985)⁴ menerusi karyanya membincangkan evolusi sistem pentadbiran peribumi di Sabah dari tahun 1881-1941. Menurutnya sistem politik peribumi di Sabah sebelum pemerintahan SBBU dapat dibahagikan kepada tiga kategori iaitu sistem politik kesukuan, sistem politik kesultanan dan ketua bebas. Sistem politik kesukuan terdapat di daerah-daerah pedalaman dan diamalkan dalam pentadbiran orang Dusun, Murut dan Sungei. Institusi politik kesukuan ini pula tidak melewati kampung. Mereka hidup dalam kelompok-kelompok kecil dan dipisahkan dari kumpulan-kumpulan lain oleh faktor-faktor alam seperti banjaran gunung, bukit-bukau, sungai dan jeram. Luping (1885)⁵ melalui tesis dan buku (2009)⁶, merupakan penulisan yang sangat penting dijadikan sebagai sorotan kajian. Menurutnya, *adat* atau undang-undang tradisional merupakan asas kepada pembentukan masyarakat Kadazandusun. *Adat* pula disifatkan sebagai kebenaran yang harus dipatuhi. Sesiapa yang melanggar *adat* ini akan dikenakan hukuman berat.

Oleh yang demikian, bagi memelihara dan melindungi *adat*, dalam konteks yang bersabit ini, Luping membincangkan tentang wujudnya empat institusi dalam pentadbiran tradisional masyarakat Kadazandusun iaitu institusi yang dikenali sebagai Orang Tua, Majlis Kampung, golongan pendeta yang dikenali sebagai Bobolian dan terakhir adalah institusi *Huguan Siou* yang telah menjadi kebanggaan seluruh masyarakat Kadazandusun sebagai pemimpin tertinggi. Ranjit Singh (1981)⁷ dalam karyanya turut membincangkan institusi kepemimpinan tradisional

⁴ Sabihah Osman, *Pentadbiran Bumiputera Sabah 1881-1941*, Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia, 1985.

⁵ Herman J. Luping, *"The Kadazan and Sabah Politics"*, Zew Zealand: Victoria University of Wellington, 1985.

⁶ Herman J. Luping, *Indigenous Ethnic Communities of Sabah: The Kadazandusun*, Kuala Lumpur: Ministry of Information, Communications and Cultural Malaysia, 2009.

⁷ Ranjit Singh, D.S., *The Development of Native Administration in Sabah 1877-1946*, dalam Anuar Sulivan & Cecilia Leong (ed.), *Commemorative History of Sabah 1881-1981*, Kuala Lumpur: Nan Yang Musa Sdn. Bhd., 1981.

RUJUKAN

- Abdul Halim Bangan. 2006. *Cerita Tradisi Sabah Pelbagai Kaum*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Abdul Malek Unar. 1994. *Tokoh Perjalanan Seribu Batu Bermula Dari Langkah Yang Pertama Huguan Siou Datuk Joseph Pairin Kitingan: "Tabah Untuk Sabah"*. Kota Kinabalu: Sabah Media Network.
- Afinah A. D Matsud. 1991. *Pertanian Pindah Sebagai "Satu Cara Hidup" Kajian Kes Amalan Masyarakat Dusun Di Kampung Taburan Ulu, Kota Belud, Sabah*. Latihan Ilmiah. Kuala Lumpur: Universiti Malaya.
- Ahmad Syukri Abdullah. 2007. *Identifikasi Etnik Peribumi Sabah Dari Perspektif Sejarah 1881-2000: Kajian Kes Etnik dusun Bajau Dan Murut*. Latihan Ilmiah. Kota Kinabalu: Universiti Malaysia Sabah.
- Allan Dumbong. 2011. 16 Pelajar Sekolah Menengah Akan Terima Anugerah Huguan Siou Anjuran KDCA dalam <www.kdca.org.my/archives/category/branch/page/3> Retrieved 02 Ogos 2016.
- Allan Dumbong. 2007. Sekolah Jenis Kebangsaan Kadazandusun dalam <<http://kdca.org.my/archives/date/2007/06>> Retrieved 23 Jun 2003.
- Anthony Gibon. 1986. *Tambunan The People, Their Culture and Customary Laws*. Kota Kinabalu: Kadazan Culture Associaton.
- Arena Wati. 1978. *Peribumi Sabah: Satu Tinjauan Dalam Konteks Kepercayaan, Kultus dan Hukum Adat di Sabah*, Kota Kinabalu: Penerbitan Yayasan Sabah.
- Arnold Puyok and Tony Paridi Bagang. 2011. Ethnicity, Culture and Indigenous Leadership In Morden Politics: The Case Of The Kadazandusun In Sabah, East Malaysia. *Kajian Malaysia*.29(1):177-197.
- Arnold Puyok. 2008. Ethnic Factor In The 2008 Malaysian General Election: The Case of The Kadazan Dusun (KD) in Sabah. *JEBAT*.35: 1-16.
- Asmah Hj. Omar. 1985. *Susur Galur Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- "Asul Usul Daerah" dalam <<http://www.Sabah.gov.my/pd.tbn/v2/index.artikal.6.111.htm>> Retrieved 5 Ogos 2011.
- Augustine Badi Kandawaih. 64 Tahun. Pejabat Mahkamah Anak Negeri, Tambunan. Ketua Daerah Tambunan. Temu bual pada 30 Julai 2013.

- Baszley Bee Hj. Awg. Basrah 2015. Sekilas Padang Sejarah Kimanis (1413-1960). *Dalam* Eko Prayitno Joko, *Kimanis 600 Tahun*. Universiti Malaysia Sabah: Unit Penyelidikan Arkeologi Borneo (UPArk).
- Bellwood, Peter. 1985. *Prehistory of the Indo-Malaysian Archipelago*. Melbourne: Academic Press.
- Bellwood, Peter. et al. 2006. *The Austronesians in History: Common Origins and Diverse Transformation*. *Dalam* Peter Bellwood, James J. Fox and Darrell Tryon. *The Austronesians: Historical and Comparatives Perspectives*. Canberra: ANU E Press.
- Benedict Asmat. 1990. Perubahan Sosio-ekonomi dan Identiti Masyarakat Kadazan Kampung Telupid Sabah. Latihan Ilmiah. Kuala Lumpur: Universiti Malaya.
- Benedict Topin. 1981. "Some Aspects of the Kadazandusun Culture," Kadazan Cultural Association 2nd Delegates Conference, 5th-6th December. *Sabah Society Journal*/Vol. **IV**. 1969-1970.
- Benedict Topin. 59 tahun. KDCA, Penampang. Setiausaha Kerja KDCA Penampang Sabah. Temu bual Pada 6 Ogos 2013.
- Benedict Topin et al. *Manading Huguan Siou*. *Dalam* Buku *Cenderamata 25th Anniversary of Huguan Siou*. Penampang: KDCA.
- Berita Harian*. 2013. Najib Akan Tolak Gelaran Huguan Siou, Hormati Budaya KDM. 14 Februari: 11.
- Berita Bernama*. 2014. Luis Harap Tuah "Huguan Siou' Untuk Pertahankan Dun Kiulu. 18 Mac: 6.
- Catholic Diocese of Keningau*. 2011. Pemberkatan dan Perasmian Gereja Baru Kirokot. 14 Mei: 7.
- Chamil Wariya. 1992. *UMNO Sabah: Mencabar dan Dicabar*. Kuala Lumpur: Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Chong Han San and Low Ai Fuah. 2008. *The Tamu Sabah's Native Market*. Kota Kinabalu: Opus Publication.
- Christopher Mojungkim. 70 tahun. Kampung Tuavon, Penampang. Ketua Daerah Penampang. Temu bual pada 05 November 2013.
- Cliff Kamijan. 1988. Monsopiad Pemuda Legenda yang Kuat dan Kebal. *Sabah Times*. 8 Ogos: 12.
- Coon, C.S. 1966. *The Origin of Races*. London: Jonathan Cape.
- Daily Express*. 2012. Pairin Terus Kuasai Pengaruh Politik Sabah. 21 November: 6.

- Dayu Sansalu. 2002. *Pendidikan dan Proses Pemodenan Masyarakat Peribumi Rumpun Dusun Bukan Islam Di Sabah (1881-1967)*. Tesis Doktor Falsafah. Kota Kinabalu: Penerbit Universiti Malaysia Sabah.
- Dayu Sansalu. 2008. *Kadazandusun Di Sabah Pendidikan dan Proses Pemodenan 1881-1967*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- D.S., Ranjit Singh. 1980. "Sistem Politik Peribumi Sabah" Malaysia dari segi sajarah. *Jurnal Persatuan Sejarah Malaysia*.
- D.S., Ranjit Singh. 1981. The Development of Native Administration In Sabah 1877-1946. Dalam Anuar Sullivan dan Cecilia Leong (eds.). *Commemorative History of Sabah 1881-1981*. Sabah State Government. Kuala Lumpur: Nan Yang Muda Sdn. Bhd.
- D.S., Ranjit Singh. 1994. "Transformasi Institusi Politik Peribumi Sebelum dan Selepas Penjajahan—Kes Sabah". *Konvensyen Kebangsaan Sejarah Malaysia*, anjuran Jabatan Sejarah Universiti Malaya, Institusi Kajian Sejarah dan Patriotisme Malaysia dan Kerajaan Negeri Melaka. 16-18 Ogos.
- Elsie and Suzie Majikol. 2000. *Monsopiad The Kadazan Warrior*. Kota Kinabalu: Kadazandusun Language Foundation.
- Edge, Granville, P.J. 1999. *The Sabahan: The Life of Tun Fuad Stephens*. Kuala Lumpur: Publishing House Sdn Bhd.
- Ensiklopedia Sejarah dan Kebudayaan Melayu. Jilid 1*. 1999. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Evans, Ivor H.N. 1922. *Among Primitive Peoples in Borneo*. London: Seelay Service and Co. Ltd.
- "Festival Kebudayaan Nunuk Ragang" Kalender Acara Sabah 2008 dalam <<http://sabahtourism.net/files/pdf/COEBM2008.pdf>> Retrieved 10 Mac 2015.
- Francis Au. 2007. Pesta Menginakan Nunuk Ragang Akan Diadakan Pada 9-10 Julai ini dalam <<http://kdca.org.my/archives/75>> Retrieved 10 Mac 2015.
- Francis Mojikon. 53 tahun. Kg. Tuavon, Penampang Sabah. Peniaga. Temu bual pada 05 November 2013.
- Gimfil James. 1983. *The Kadazans At The Crossroads*. Kuala Lumpur: Kiti Trading.
- Godfrey Gallus Gawis. 1990. Pertanian Padi dan Persoalan Kemeskinan: Satu Kajian Masyarakat Dusun Di Mukim Toboh, Tambunan, Sabah. Latihan Ilmiah. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Hamdan Aziz. *Double Six Tragedy and Implication of Political Development in Sabah, Malaysia*. *SOSIOHUMANIKA*: 6:1 Mei 2003.

- Hanafi Hussin. 2003. Bobohizan dan Peranannya di Kalangan Masyarakat Kadazandusun Daerah Penampang, Sabah. *Jati* **8**. Disember.
- Hanafi Hussin. 2007. *Ritual, Identity and Changes in the West Coast of Sabah: The Experience of the Kadazan Penampang Community*. *JatVol***12**, December.
- Hanafi Hussin. 2007. Worldview Dan Amalan: Pengalaman Kadazan Dataran Penampang Sabah. *Borneo Research Jurnal*. Vol **1**. Disember.
- Hanifah Binti Kaim. 2002. Kepercayaan dan Amalan Pagan di Kalangan Masyarakat Kadazandusun Islam di Daerah Tuaran. Latihan Ilmiah. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Harrison, Tom dan Barbara. 1971. "The Prehistory of Sabah". *Sabah Society Jurnal* Vol. **IV**. 1969-1970.
- Harry Mansiti. 2009. Etnik Rungus Anugerahkan Huguan Siou Kepada Datuk Seri Joseph Pairin Kitingan. *Dalam Buku Cenderamata 25th Anniversary of Huguan Siou*. Penampang: KDCA.
- Harian Metro*. 2013. Gelaran 'Huguan Siou Malaysia' Menguadang Rasa Tidak Puas Hati. 14 Februari: 8.
- Hamdan Aziz. 2013. Peranan USIA dalam Pendidikan, Dakwah, dan Politik di Sabah, Malaysia, 1967-1976. *SUSURGALUR*: **1**(2) September.
- Ismail Yusoff. 1997. *Politik dan Agama di Sabah*. Bangi: Universiti Kabangsaan Malaysia.
- Jabatan Penerangan Malaysia. 1994. *Siaran Perangkaan Tahunan Sabah*, Kota Kinabalu: JPM Cawangan Sabah.
- James F. Ongkili. 1999. *Kadazan Tribal Leadership and Ethnic Consciousness in Pre-Colonial, Sabah*. In *Sabah Society Jurnal* Vol. **16**: 1-18.
- James F. Ongkili. 1989. Politik Development In Sabah. *Dalam Sabah 25 Years Later*. Sabah: Institute For Development Studies.
- James F. Ongkili. 1999. Kadazan Tribal Leadership and Ethnic Consciousness in Pre-Colonial, Sabah. In *Sabah Society Jurnal*. **16**:1-18.
- James F. Ongkili. 1997. *Kadazan Cultural Identity and Political Consciousness in Sabah Malaysia: A Historical Perspective, 1961-1994*. Tesis Doktor Falsafah. University of queensland.
- Japiun Madisah. 1986. *Tatacara Adat Istiadat dan Kebudayaan Kadazan*. Kota Kinabalu: Sikuk Publication.

- Joniston Bangkuai. 2013. Insensitive and Disrespectful: Only a Worthy Leader Can Hold The Sacred Office of the Kadazandusun Hugian Siou. *New Straits Times*. 13 Februari: 14.
- Joniston Bangkuai dan Roy Goh. 2013. Secred Award: Conferment of 'Hugian Siou' Title on Anuar Riles Sabahans. *New Straits Time*. 14 Februari: 12.
- Joseph Pairin Kitingan. 75 tahun. Dewan Serbaguna Pisompuruan Tambunan. *Hugian Siou* kedua & Timbalan Ketua Menteri Sabah. Temu bual pada 1 Mei 2015.
- JS RM LAT. 2003. Huguan Siou Institusi Yang Diiktiraf. *Bernama News*. 20 Mei: 18.
- Juhirin B. Kantis. 1988. Tend Pembangunan Ekonomi Sabah Dan Keadaan Ekonomi Masyarakat Bumiputera (1962-1970). *JEBAT* 16: 81-112.
- "Kerajaan Sokong Penubuhan Kolej KDM Sabah" dalam <<http://www.bernama.com/bernama/statenews/bm.new/673670>> Retrieved 20 Ogos 2004.
- Khusairi Talib. 1991. *PBS Keluar Membela Maruah*. Kuala Lumpur: Goldana Corporation Sdn. Bhd.
- Low Kok On. 2005. *Membaca Mitos dan Legenda Kadazandusun*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Luping, Herman J. 1985. *The Kadazan and Sabah Politics*. Tesis Doktor Falsafah. New Zealand: University of Wellington.
- Luping, Herman J. 1989. *The Making Of Huguan Siou: Facts & Fiction*. Pesta Ka'amatan' 89 Peringkat Negeri Souvenir Programme.
- Luping, Herman J. 1994. *Sabah's Dilemma: The political History of Sabah 1960-1994*. Kuala Lumpur: Magnus Books.
- Luping, Herman J. 2009. *Indigenous Ethnic Communitues of Sabah: The Kadazandusun*. Kuala Lumpur: Ministry of Information, Communication and Cultural Malaysia.
- Luping, Herman J. 2012. Nunuk Ragang Legend and Huguan Siou, *Daily Express*, 14 Julai: 13.
- Luping, Herman J. 1999. *I Remember Tun Stephens, The Huguan Siou*. Dalam Granville-Edg (ed.), Remembering Tun Haji Mohd Stephens 14 September 1920-6 June 1976.
- Mahmud Bin Sabin. 64 tahun. Pejabat Mahkamah Anak Negeri Ranau. Wakil Ketua Anak Negeri. Temu bual pada 23 Januari 2015.

- Majalah Kaamatan Peringkat Daerah Beluran*. 2009. "Bersama Membentuk Masa Hadapan Yang Lebih Baik". 17 Mei: 2.
- Malakun. 1981. Political development in Sabah 1881-1981. *Dalam Commemorative history of, Sabah 1881-1981*. (ed.). Anwar Sullivan and C. Leong, Kota Kinabalu, Sabah: Sabah State Government.
- Marius Odong. 46 tahun. Pejabat Mahkamah Anak Negeri, Tambunan. Wakil Ketua Anak Negeri Mukim Nambayan Tambunan. Temu bual pada 30 Julai 2013.
- Marryan Razan. 2013. Tugu Peringatan 'Double Six' Kini Menjadi Lokasi Pelancongan Bersejarah di Sabah. *New Sabah Times*. 07 Jun: 7.
- Mat Zin Mat Kib. 2003. *Kristian Di Sabah 1881-1994*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Mat Zin Mat Kib. 2003. "Tun Mustapha: His Role and Contribution to the Development in Sabah, Malaysia". *TAWARIKH*. Vol 3.(2).
- Md.Salleh Md.Said. 2005. Voting Patterns Of The Bajau Ethnic Community In Sabah Politics, 1963-2004, Universiti Putra Malaysia, dalam <http://psasir.upm.edu.my/6020/1/FEM_2005_5281-2429.pdf> Retrieved 24 Februari 2015.
- Michael Teh. 2013. KDCA Offended By 'Huguan Siou' Anuar. *New Sabah Time*. 13 Februari: 7.
- Mohd Razlan Salleh, et al. 2013. Hormati Budaya Sabah, *Harian Metro*, 15 Februari: 23.
- Mohd Razlan Salleh. 2013. 'Kami Mahu Penjelasan' *Harian Metro*, 14 Februari: 4.
- Mosli Tarsat. 2004. Perkembangan Institusi Pentadbiran Peribumi Di Kawasan Kimanis, Papar. *Dalam Eko Prayitno Joko, Kimanis 600 Tahun*. Universiti Malaysia Sabah: Unit Penyelidikan Arkeologi Borneo (UPArk).
- Muhamad Rahman. 1966. *Rangkaian Tawarikh negeri Sabah*. Singapura: Al-Ahmadiyah Press.
- Nadzan Haron. 1997. "Keterangan Lisan Sebagai Sumber Sejarah" *Dalam Alam Pensejarahan: Dari Pelbagai Perspektif* (Diselenggara oleh Badriyah Haji Salleh dan Tan Liok Ee). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- New Sabah Times*. 2010. Pairin Harap Kolej KDM bakal Capai Status Universiti. 06 Mac: 8.
- Noihin Garam@Noraiha Abdullah. 1990. *Sejarah Perkembangan Pertanian Perladangan Zaman Syarikat Berpiagam Borneo Utara di Sabah (1881-1941)*. Latihan Ilmiah. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.

- Norazit Selat. 1989. *Konsep Asas Antropologi*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- NT JS Ros. 2003. Gelaran 'Huguan Siou' Satu Tanggungjawab. *Bernama News*. 06 Julai: 11.
- NT JS RS. 2014. Luis Harap Tuah "Huguan Siou' Untuk Pertahankan Dun Kiulu. *Bernama News*. 18 Mac: 6.
- Pandikar Amin Haji Mulia, J.S.M. 1993. *Siapa Selepas Pairin?*. Kota Kinabalu: Arah Yakin Sdn. Bhd.
- Peter R. Phelan. 2001. *Head-Hunting and the Magan Ceremony in Sabah*. Kota Kinabalu: Natural History Publications.
- Perlembagaan Kadazandusun Cultural Association's (KDCA). *Artikel 6 (1)* Hongkod Koisaan, Kota Kinabalu.
- Philip M. Hauster and Otis Dudley Duncan (ed). 1959. *"Sociology and Demography"*. Chicago: University of Chicago Press.
- Pugh-Kitingan, J. 1989. Cultural Development in Sabah 1963-1988. *Dalam* Jeffrey G. Kitingan dan Maximus J. Ongkili (eds.). *Sabah 25 Years later 1963-1988*. Kota Kinabalu: Institute For Development Studies.
- Pugh-Kitingan, J. 2011. *Kadazan Dusun*. Kuala Lumpur: Institut Terjemahan & Buku Malaysia Berhad.
- Rahimah Binti Saman. 1998. *Bobolian: Peranannya Dalam Perubatan Tradisional Di Kalangan Masyarakat Kadazandusun Di Sabah*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Rasliah Kiting. 2013. Unsur-unsur Sejarah Dalam *Sundawil (Pantun)* Kadazandusun. *Seminar Pendidikan Sejarah dan Geografi 29-30 Ogos*. Kota Kinabalu: Universiti Malaysia Sabah.
- Rayner F. Udong, Herbertus Gampok dan Amman Sirom Simbuna. 2009. *Manading Huguan Siou. Dalam Buku Cenderamata 25th Anniversary of Huguan Siou*. Penampang: KDCA.
- Rayner F. Udong. 1996. "Kadazan Dusun atau Kadazandusun atau Dusun Kadazan atau Dusunkadazan??" *Dalam Minggu Galakan Membaca Bahasa Kadazandusun*. Kota Kinabalu: Perpustakaan Negeri Sabah.
- Raymond Boin Tombung. 1990. *Keluarga Dusun*. Kota Kinabalu: SQS Printing Sdn. Bhd.
- Razeef Rahman. 2013. Gelaran 'Huguan Siou' Hanya Untuk KDM Sahaja. *New Sabah Time*. 16 Febuari: 7.

- Regina George Kiloh. 59 tahun. Dewan Serbaguna Pisompuruan, Tambunan. *Bobolian*. Temu bual pada 01 Mei 2015.
- Reid Anthony. 1977. "Endangered Identity: Kadazan or Dusun in Sabah (East Malaysia)". *Jurnal of east Asian Studies*. Singapore: National University of Singapore.
- Richard F. Tonggolou. 1989. "Dusun, Kadazan-How The Words Originated". *Borneo Mail*. 29 March: 3.
- Rita Lasimbang. 2014. Adat Resam dan Pantang Larang Suku Kadazan. *Dalam Adat Resam dan Pantang Larang Suku Kaum di Sabah*. Kuala Lumpur: Perpustakaan Negara Malaysia.
- Roff, Margaret C. 1969. "The Rise and Demise of Kadazan Nationalism". *Jurnal of Southeast Asian History*. Vol. 10. No. 2.
- Roff, Margaret C. 1974. *The Politics of Bilongging: Political Change in Sabah and Sarawak*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- Roney Peter Mailap. 34 tahun. Kampung Baab Tenom. Temu bual pada 22 Februari 2015.
- Rosanani Sogondu. 83 tahun. Kg Sugud Penampang. Pesara Kerajaan. Temu bual pada 25 Januari 2015.
- Rosina Sogondu. 78 tahun. Kampung Nampasan, Penampang. 78. Pesara Kerajaan. Temu bual pada 25 Januari 2015.
- Rosmih Hj. Jamal@N. C. Jamari. 1987. *Kegiatan Tamu Di Daerah Kota Marudu Pantai Barat Sabah, Satu Kajian Sosio-Ekonomi*. Latihan Ilmiah. Kuala Lumpur: Universiti Malaya.
- Rusiah Yapas. 41 tahun. Kg Tompios Ranau. Penjaga Tugu Nunuk Ragang. Temu bual 24 Januari.
- Rutter, Owen. 1922. *British North Borneo, An Account of its History, Resources, Native Tribute and Native Tribes*. London: Constable and Company Ltd.
- Rutter, Owen. 1929. *The Pagan Of North Borneo*. London: Hutchinsons & Co.
- Sabihah Osman. 1985. *Pentadbiran Bumiputera Sabah 1881-1941*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia & Yayasan Sabah.
- Saimon Matigal. 1990. Pesta Kaamatan: Pesta Bersukaria Selepas Menuai Padi. *Borneo Mail*. 15 Mei: 13.
- Shim, P. S. 2007. *Cultural Heritage Of North Borneo: Inland People Of Sabah, Before, During and After Nunuk Ragang*. Kota Kinabalu: Borneo Culture Heritage Publisher.

- Siti Aidah Haji Lokin. 2007. *Perubahan Sosioekonomi dan Pentadbiran Masyarakat Peribumi Sabah (1881-1963)*. Kota Kinabalu: Penerbitan UMS.
- Sitti Nor Azizah Talata. 2013. Kolej KDM Mula Sesi Belajar Julai. *Utusan Malaysia*. 17 April: 12.
- Sitti Nor Azizah Talata. 2008. Tradisi Kadazandusun. *Utusan Malaysia*. 24 Julai: 24.
- Stall, J. 1923. "The Dusun of North Borneo, Their Social Life". *ANTHOROPOS*. Vol. XVIII.
- Suraya Sintang. 2007. *Kehidupan Beragama Masyarakat Kadazandusun*. Kota Kinabalu: Universiti Malaysia Sabah.
- Suzianah Jiffar dan Amin Ridzuan Ishak. 2013. Anuar Tidak Layak digelar Huguan Siou. *Berita Harian*. 13 Februari: 12.
- Taib Roslaman. 68 tahun. Pejabat Mahkamah Anak Negeri Daerah Ranau. Wakin Ketua Anak Negeri. Temu bual 23 Januari 2015.
- Tregoning, K.G. 2007. *Under Chartered Company Rule: North Borneo, 1881-1946*. Kuala Lumpur: Synergy Media.
- Utusan Malaysia*. 2013. Tugu Double Six Tumpuan Baru di Sabah. 06 Jun: 2.
- Utusan Malaysia*. 2002. Tarikan Poster Huguan Siou. 11 Oktober: 15.
- Wendy Hutton. 2000. *Adventure Guide: East Malaysia*. Singapore: Tuttle Publishing.
- Whelan, F.G. 1970. *A History of Sabah*. Singapura: MacMillan and Co.(S). Ltd.
- Williams, Thomas Rhys. 1961. "Folklore texts: A Tambunan Dusun Origin Myth". *Jurnal of American Folklore*. 74:68-73.
- Wiliams, Thomas Rhys. 1965. *The Dusun: A North Borneo Society*. London: Holt, Rinehart & Winston, Inc. USA.
- Yahaya Ismail. 1981. *Kepimpinan Dalam Parti BERJAYA*. Kota Kinabalu: Dinamika Kreatif Sdn. Bhd.
- Zaini Bin Mohd. Isa. 1969. *Kebudayaan dan Adat Resam Kadazan dan Murut*. Kota Bharu: Pustaka Antara Press
- Zulhisham Ishak. 2010. Memperingati Tragedi Double Six. *Utusan Malaysia*. 18 Jun: 5.